

Krzyż mocą i mądrością Boga według 1 Kor 1,17-25

Streszczenie:

W omawianym fragmencie Listu Apostoł dowodzi, że mądrość ludzka stała się bezużyteczna dla dzieła pojednania człowieka z Bogiem, dla jego zbawienia. Okazując swą bezsilę pod tym względem mądrość tego świata nie różni się od głupoty, owszem taką właśnie jest w oczach Bożych, a zatem i w rzeczywistości. W konsekwencji dzieła pojednania z Bogiem nie dokonała mądrość ludzka, ale Krzyż Jezusa, który dla słuchających o nim Żydów i Greków jest zgorzeniem i niedorzecznością. Tymczasem to właśnie w Krzyżu Jezusa, w Jego zbawczej śmierci, objawiła się moc Boża zbawiająca człowieka, a tym samym mądrość Boża, która przeprowadziła swe dzieło zbawcze w tak niezwykle i zdumiewający sposób.

„Krew Jezusa, Jego Syna...” (1 J 1,7)

Motywy pasyjne w Pierwszym Liście św. Jana

Streszczenie:

W niniejszym artykule autor analizuje motywy pasyjne w Pierwszym Liście św. Jana (1,7; 5,6 [2x];5,8), gdzie występuje termin „krew”. Termin ten zawsze odnosi się do Krwi Jezusa w kontekstach, w których mowa jest o relacji Jego krwi z grzechem człowieka. Jeden raz (1,7) termin ten znajduje się w kontekście, w którym opisana jest oczyszczająca rola krwi Jezusa Chrystusa, a trzy razy w kontekstach, w których mowa jest ogólnie o dziele zbawczym Jezusa (5,4-13). Z analizy tekstów wynika, że krew Jezusa Chrystusa odnosi się do Jego zbawczej śmierci na Kalwarii albo do sakramentów pokuty i Eucharystii. Dla wspólnoty Janowej i dla całego Kościoła wszystkich wieków, owoce zbawcze dzieła Chrystusa pozostają zawsze do dyspozycji Kościoła, który świadom swojej słabości moralnej, podejmuje pokutę, wzywając miłosierdzia Bożego, który obmywa z grzechów dzięki Krwi Jezusa.

„My głosimy Chrystusa ukrzyżowanego, który jest zgorzeniem dla Żydów...” (1 Kor 1,23)

Streszczenie:

Co miał na myśli Św. Paweł pisząc, iż Chrystus ukrzyżowany stanowi „zgorzenie dla Żydów” (1 Kor 1,23)? W tekście greckim termin „zgorzenie” wyraża słowo σκάνδαλον. Wziąwszy pod uwagę, religijne i kulturowe przesłanki, warto przeanalizować terminy hebrajskie, w których słowo skandalon

odnosi się do Septuaginty. W tekście hebrajskim występują cztery takie określenia: מִקְשָׁל, מִקְשָׁה, כֶּסֶל i דֶּפֶי. Każde z nich wyraża jeden aspekt słowa σκάνδαλον: przeszkoda, pułapka, szaleństwo bądź fałszywa nadzieja i defekt. Z kolei każdy z wymienionych aspektów rzuca światło na jeden z czterech powodów, dla których krzyż może być dla Żydów zgorszeniem. Świadomość owych powodów może okazać się bezcenna w dialogu żydowsko-chrześcijańskim.

Ks. Mieczysław MIKOŁAJCZAK

Studia Gnesnensia
Tom XXV (2011) 45–57

Obraz Syna Człowieczego u Synoptyków i w Dziejach Apostolskich

Streszczenie:

Zasiadanie Jezusa *po prawicy Bożej* jest ważnym stwierdzeniem teologicznym w Mt-Mk-Lk-Dz. Artykuł stanowi próbę wyjaśnienia: co oznacza zasiadanie *po prawicy Bożej* w Mt-Mk-Lk-Dz. Jakie są implikacje *Syna Człowieczego* w Chrystologii Mt-Mk-Lk-Dz?

Opracowanie poddaje analizie synoptyczne opisy procesu i przesłuchania Jezusa przed Wysoką Radą. Kolejnym przedmiotem analizy jest opis wystąpienia Szczepana również przed Wysoką Radą, oraz analiza argumentacji Dz mówiących w kazaniach o Jezusie wywyższonym. Dzieje Apostolskie nawiązują do ostatnich wersetów Łk i opisują dodatkowe działania zmartwychwstałego Jezusa, oraz Jego wniebowstąpienie.

W podsumowaniu badań redakcyjnych nad Mt-Mk-Lk-Dz stwierdzamy, że wywyższenie Jezusa *na prawice Bożą* wiąże się z Jego tożsamością jako *Syna Bożego*. Zapowiedź Jezusa w czasie procesu że będzie się do dzieła *odtąd*, spełniła się, według św. Łukasza, przy wniebowstąpieniu Jezusa. Przez wniebowstąpienie Jezus zajął swoją pozycję *po prawicy Bożej*. W tym świetle scena wniebowstąpienia nadaje Ewangelię odpowiednie zakończenie, oraz stanowi punkt wyjścia (szczególnie) dla Łk-Dz. Św. Piotr zwiastuje wywyższonego Jezusa jako *pais theou*, którego Ojciec umieścił *po swojej prawicy*, a św. Paweł zwiastuje go jako *Syna Bożego, który objawiony został w ciele* (1 Tm 3,16a).

Ks. Janusz NAWROT

Studia Gnesnensia
Tom XXV (2011) 59–79

Kampania Aleksandra III Macedońskiego w świetle 1 Mch 1,2b

Streszczenie:

Zaprezentowany artykuł podejmuje kwestię zastosowania oraz sensu sformułowania o pozbawieniu życia wielu królów ziemi przez Aleksandra Wielkiego w trakcie jego kampanii militarnej zwłaszcza w Azji Mniejszej i na Bliskim Wschodzie. Badania wykazują, że autor biblijny posługując się terminologią biblijną nawiązuje do starotestamentowej teologii, akcentującej przede wszystkim bezpośredni i karny charakter zadawanej śmierci. Trudno jednak stwierdzić, czy hagiograf chce widzieć w Aleksandrze bicz Boży na monarchów, których życia pozbawia. Nie wszystkie z zaprezentowanych tekstów biblijnych ukazują wyraźnie podstawę teologiczną, na której autor budował. W Biblii jest ona jednak na tyle bogata i szeroka, że można wnioskować o własnej jego intencji. Inną uwagą jest bliskość relacji w 2b z historycznymi świadectwami dokonania Aleksandra Macedońskiego.

Napiętnowanie grzechu przez proroków w okresie babilońskim

Streszczenie

W okresie babilońskim powszechne staje się bałwochwalstwo, synkretyzm oraz formalizm religijny. Najczęściej praktykowaną formą bałwochwalstwa było oddawanie czci Jahwe z wykorzystaniem obrzędów innych narodów. Zawierały one błędne koncepcje teologiczne dotyczące przekonania o niezniszczalności świątyni w Jerozolimie, wiary w magiczny sens inwokacji, czy bezkrytycznej pewności opieki Jahwe nad Izraelem. Prorocy zwracają uwagę na ogólny upadek moralny, piętnują grzechy przeciwko bliźniemu oraz przeciw Prawu. Ezechiel wskazuje także na niewierność w dziejach Izraela. Następstwem grzechu jest gniew Pański i kara w postaci nieprzyjacielskiego najazdu i niewoli babilońskiej. Prorocy wskazywali przyczyny takiego stanu rzeczy. Naród wybrany może przetrwać tylko wtedy, gdy wyciągnie właściwe wnioski z przeszłości, co do swego postępowania.

„Uczyńmy człowieka na nasz obraz, podobnego nam” (Rdz 1,26) w interpretacji Ojców Kościoła

Streszczenie:

Księga Rodzaju była dosyć często komentowana w starożytności chrześcijańskiej, zwłaszcza zaś słowa: *Uczyńmy człowieka na Nasz obraz, podobnego Nam* (Rdz 1,26). Generalnie Ojcowie Kościoła i pisarze starożytności chrześcijańskiej dzielą ten biblijny werset na dwie części. W pierwszej odnoszą się do znaczenia słów: *Uczyńmy człowieka*. Podkreślają, że chodzi tutaj o naradzanie się Boga z kimś drugim, co wskazuje na wielką godność, jaką posiada człowiek, albo też komentują ten tekst w duchu trynitarnym. W drugiej części tekstu Rdz 1,26 Ojcowie zajmują się zasadniczo interpretacją słów: „obraz” i „podobieństwo”. Wyjaśnienia tych terminów bywały różne. Jedni uważali, że obraz, według którego stworzony jest człowiek, to Chrystus, człowiek natomiast jest „obrazem obrazu”. Inni dostrzegali w obrazie duszę człowieka. Jeszcze inni ciało ludzkie postrzegali jako konkretne wyobrażenie Trójcy Świętej. Należy też stwierdzić, że było przekonanie o różnicy istniejącej pomiędzy obrazem a podobieństwem. Człowiek jest stworzony według obrazu, jego zaś przeznaczenie do wolności odnosi się do podobieństwa do Boga.

Krzyż jako samoobjawienie się Boga w dramacie zbawienia według Raymunda Schwagera

Streszczenie:

Raymund Schwager (1935-2004) jest znany dzięki swojej systematycznej, teologicznej recepcji mimetycznej teorii René Girarda. W jednym z jego podstawowych dzieł „*Jezus w zbawczym dramacie*” skierowuje on spojrzenie ku biblijnemu dramatu odkupienia, w którym centralną rolę odgrywa krzyż. Pierwszy akt nowotestamentalnego dramatu zbawienia stanowi Jezusowa nauka o królestwie Bożym i próba zgromadzenia ludzi wokół orędzia o Bogu pełnym miłości i przebaczenia. Poprzez odrzucenie panowania Boga (drugi akt) sytuacja ulega diametralnej zmianie. Wypowiedane przez Jezusa słowa osądu dramatycznie przestrzegają przed następstwami odrzucenia. Są to twarde słowa potępienia, grożące sądem i piekłem. W trzecim akcie okazuje się jednak, że sam Sędzia zostaje osądzony i ukrzyżowany. Wskreszenie Jezusa z martwych jest rozumiane jako odpowiedź Ojca na dramatyczne dzieło Syna (czwarty akt). Zmartwychwstanie jest opowiedzeniem się Ojca po stronie Syna, który wydał się na śmierć za swoich przeciwników otwierając im drogę do zbawienia. Posłanie Ducha (akt piąty) inicjuje nowe zgromadzenie ludu Bożego w Duchu Świętym. W dochodzącym w krzyżu do szczytu zbawczym dramacie objawia się w swej bezgranicznej miłości i dobroci Bóg. Prawda o takim Bogu wykracza ponad wszelkie możliwości ludzkiej wyobraźni

Krzyż nowym drzewem życia Wokół teologii krzyża Oliviera Clémenta

Streszczenie:

Artykuł podejmuje temat teologii krzyża Olivier Clément (1921 – 2009), jednego z najwybitniejszych współczesnych teologów prawosławnych. Temat ten jest tym bardziej intrygujący z tego powodu, że całe twórcze życie Clément związane było ze środowiskiem prawosławia francuskiego i charakteryzuje się zakorzenieniem w wielkiej myśli chrześcijańskiego Wschodu a jednocześnie otwartością na bogactwo myśli Zachodu. W jego teologii tajemnica Krzyża odgrywa istotne miejsce. Jest to zawsze krzyż opromieniony światłem Zmartwychwstałego. Krzyż bez zmartwychwstania jest symbolem rozpacz i śmierci. Krzyż Zmartwychwstałego to drzewo życia, znak szaleńczej miłości Boga ku człowiekowi doświadczonemu dramatem grzechu. Poprzez krzyż i zmartwychwstanie dokonuje się pascha ku Bogu Ojcu, Zasadzie życia. Z Krzyżem związana jest tajemnica człowieka jako osoby i dar jego wolności. Krzyż w teologii Clément jest wydarzeniem trynitarnym, chrystologicznym, pneumatologicznym i głęboko egzystencjalnym.

Święty Tomasz z Akwinu „jako przewodnik i wzór dla teologów”

Konieczność i możliwości współdziałania teologii i filozofii w świetle jego rozważań na temat momentu poczęcia człowieka i poczęcia Jezusa Chrystusa

Streszczenie

Jan Paweł II w encyklice *Fides et ratio* określił św. Tomasza z Akwinu mianem „przewodnika i wzoru dla teologów”. Ciągłe pozostaje on bowiem niezrównanym wzorcem teologa, który w myśl zasady *fides quaerens intellectum* reprezentował typ teologii z jednej strony ciągle otwartej na filozofię, z drugiej natomiast wiernie trwającej przy nauczaniu Kościoła. Od początku swej pracy naukowej Tomasz poszukiwał zrozumienia dla wypływających z chrześcijańskiej wiary twierdzeń poprzez odwoływanie się do współczesnej mu wiedzy filozoficznej i przyrodniczej, reprezentowanej głównie przez Arystotelesa. Dlatego też w dziele *Scriptum super libros Sententiarum* podjął się między innymi rozważań dotyczących momentu poczęcia Jezusa Chrystusa w świetle embriologii Stagiryty. W tym teologicznym kontekście powtórzył za Arystotelesem tezę o ukształtowaniu się embrionu męskiego w 40. dniu od chwili poczęcia, a embrionu żeńskiego w 90. dniu od chwili poczęcia. Pozostając do końca wierny dogmatom wiary wypływającym z Objawienia, Tomasz stwierdził jednak, że w przypadku Jezusa Chrystusa Jego poczęcie dokonało się natychmiast na skutek działania „nieskończonej mocy boskiej”.

Ks. Bogdan FERDEK

Studia Gnesnensia
Tom XXV (2011) 179–190

Werytatywne aspekty wolności w ujęciu Josepha Ratzingera

Streszczenie

Teologiczny paradygmat wolności u Ratzingera można opisać jako wolność wyzwalaną przez prawdę. Prawda w rozumieniu Ratzingera jest czymś więcej niż upodobnieniem rozumu do rzeczywistości. Ta prawda to uznanie granicy swojego bytu, o której decydują relacje. Dzięki związkowi tak rozumianej prawdy z wolnością, wolność prawidłowo funkcjonuje – wyzwala a nie zniewala. Wolność bez prawdy jest wolnością zniewoloną i dlatego też zniewalającą.

Duchowości stanów życia. Która jest ważniejsza?

Streszczenie

Celem artykułu było wykazanie, czy zasadne jest mówienie o wyższości którejś z duchowości stanów życia? Chcąc odpowiedzieć na to pytanie, ustalono najpierw istotę duchowości, następnie określono naturę stanów życia i na tej dopiero bazie ukazano sedno duchowości stanów życia. Przeprowadzone analizy doprowadziły do wniosku, że duchowość stanu życia nie jest niczym innym, jak formą urzeczywistniania przez wiernych powołania do świętości na właściwej sobie drodze życia. Takie rozumienie duchowości zawiera w sobie z jednej strony element trwały, jakim jest Chrystusowe wybranie i obdarowanie powołanego w chwili konsekracji darami, oraz wyznaczenie celu, czyli zjednoczenie z Chrystusem, a z drugiej element różnicujący, którym jest sytuacja życia, z jaką są związane konkretne zadania. Z tego względu wyodrębniają się trzy rodzaje duchowości stanów życia: kapłańska, zakonna i laikatu. Ich różnorodność nie jest równoznaczna opozycji między z nimi ani też wyższości którejś z nich. Między nimi zachodzi komplementarność, tzn., że każda potrzebuje drugiej.

Tajemnica Jezusa Chrystusa w definicji wiary Soboru Nicejskiego II Analiza tekstu soborowego orzeczenia

Streszczenie

Sobór Nicejski II (787) jest ostatnim z ekumenicznych soborów chrześcijańskiej starożytności, zwołanym dla przewycięzenia ikonoklazmu. Niniejszy artykuł stanowi prezentację tekstu soborowej definicji wiary, będącej owocem debaty biskupów, w głównej mierze wschodnich, wiernych tradycji Kościoła. Nasze studium poświęcone jest analizie oryginalnego tekstu nicejskiej definicji, w szczególności jego części chrystologicznej. Nicejski dokument składa się z właściwej definicji oraz dołączonych do niej anatematyzmów. Kluczowym argumentem popierającym kult obrazów w Kościele jest dla soboru wielowiekowa tradycja. Obrazy są rozumiane jako niezbywalny depozyt autentycznej tradycji Kościoła. Sobór orzeka uroczyście, że obraz jest swoistym ewangelicznym przepowiadaniem: głosi prawdziwe wcielenie Słowa, przypomina o nim i pobudza wiernych do czci. Cześć oddawana obrazowi skierowana jest ku temu, kogo obraz przedstawia. Ważnym stwierdzeniem soboru jest teza, że Chrystus może być opisany co do człowieczeństwa. Soborowa definicja nie podejmuje kwestii świętości ikony, ani też zawartej w niej łaski.

Sztuka celebrowania liturgii

Streszczenie

Niektóre idee liturgiczne proponowane przez przedstawicieli Ruchu Liturgicznego zostały zaakceptowane przez Sobór Watykański II i zrealizowane w okresie posoborowym. *Konstytucja o liturgii świętej* podkreśla znaczenie czynnego uczestnictwa wiernych, które w dużej mierze jest zależne od duszpasterzy odpowiedzialnych za zachowywanie przepisów, które zapewniają poprawną celebrację. Powinni oni czuwać nad tym, aby wierni uczestniczyli w liturgii świadomie, czynnie i owocnie (KL 11). Konstytucja liturgiczna nic jednak nie mówi o *sztuce celebrowania*. Temat ten dopiero w ostatnim dwudziestoleciu zaczął cieszyć się wśród liturgistów większym zainteresowaniem.

Kapłan powinien sprawować liturgię z miłością, wiarą, godnością, pokorą, prostotą, pobożnością, bez pośpiechu, trzymając się wiernie przepisów zawartych w księgach liturgicznych. Piękno liturgii domaga się od celebransa wyzbycia się egoizmu, nerwowości, indywidualizmu i własnych kaprysów. Również każdy wierny powinien wyrobić sobie odpowiednią *ars celebrandi* przez poznanie i przyswojenie struktury sprawowanej liturgii, jej formuł i czynności. To wszystko jest potrzebne, aby nabyć prawdziwą *ars participandi*.

Wkład kościelnego magisterium społecznego w poszukiwania rozwiązań współczesnej kwestii demograficznej

Streszczenie

Niniejszy artykuł ukazuje linie przewodnie propozycji katolickiego urzędu nauczycielskiego jako odpowiedzi na współczesną „kwestię demograficzną”. Opracowanie składa się z trzech rozdziałów, z których każdy rozwija sobie właściwy aspekt analizowanej problematyki. I tak, rozdział pierwszy zarysowuje aktualną sytuację demograficzną świata, uwypuklając, z jednej strony, jej złożoność, a z drugiej, problematyczność proponowanych środków zaradczych. Rozdział drugi z kolei, głównie w oparciu o nauczanie czterech papieży – Jana XXIII, Pawła VI, Jana Pawła II i Benedykta XVI – ukazuje w świetle elementarnych norm etycznych kościelną ocenę współczesnych zapastrykań i inicjatyw populacyjnych. Logiczną konsekwencją tych dwupłaszczyznowych rozważań jest umieszczona w rozdziale trzecim koncepcja rozwiązania „kwestii demograficznej”. Zasadza się ona na trzech moralnych imperatywach, z którymi powinna liczyć się każda postać polityki populacyjnej, a mianowicie na poszanowaniu sakralnego charakteru ludzkiego życia, na promocji odpowiedzialnego rodzicielstwa oraz na solidarnym wsparciu rozwoju regionów o zachwianej równowadze demoeconomicznej.

Trynitarny wymiar Objawienia Bożego w ujęciu adhortacji *Verbum Domini* Benedykta XVI

Streszczenie

Celem artykułu jest przedstawienie trynitarnego wymiaru Objawienia Bożego w ujęciu adhortacji *Verbum Domini* Benedykta XVI. Objawienie, będąc dziełem Trójjedynego Boga, posiada zarazem cechy charakterystyczne dla poszczególnych Osób Boskich. Ekonomia Objawiania Bożego ma *początek* w Bogu Ojcu, swą pełnię osiągnęła w Synu, *Logosie, który stał się ciałem* (J 1.14), a jej szczytem jest *dar Parakleta* (J14.16) czyli Duch Ojca i Syna (VD 20).

Artykuł, najpierw prezentuje dialogiczny wymiar Objawienia Bożego, następnie analizuje życie trynitarne jako jego źródło, by na kolejnym etapie, w relacji do Objawienia, przedstawić misję Syna i Ducha Świętego, które są ze sobą tak ściśle związane, że w istocie stanowią jedną ekonomię zbawienia (VD 15).

Elementarne wprowadzenie do lektury encykliki społecznej Benedykta XVI *Caritas in veritate*

Streszczenie

Autor artykułu stara się wprowadzić czytelnika w lekturę encykliki społecznej Benedykta XVI *Caritas in veritate*. W pierwszej części ukazuje papieski dokument na tle pozostałych enuncjacji społecznych. *Caritas in veritate* upamiętnia czterdziestą rocznicę *Populorum progressio*, a nie jak czyniły to inne encykliki społeczne *Rerum novarum*. Już po tej linii szedł bł. Jan Paweł II, który upamiętnił dwudziestolecie dokumentu Pawła VI o rozwoju. W drugiej części opracowania autor stara się przybliżyć strukturę dokumentu, przyczyny jego wydania, znaczenie tytułu, symbolikę daty i adresata. Trzecia najobszerniejsza część poświęcona została treści dokumentu papieskiego. Najpierw ukazano w sposób linearny treść poszczególnych rozdziałów. Następnie autor opracowania, analizując treść encykliki, wydobyl poszczególne tematy przewijające się przez cały dokument. Tematy te dotyczą aktualnych kwestii społecznych w skali globalnej.

Eutanazja w kontekście ludzkiego cierpienia

Streszczenie:

Życie nie jest dobrem człowieka porównywalnym z dobrobytem, zdrowiem lub wolnością. Jest ono tożsame z podmiotowością człowieka. Jest więc czymś, co należy pojmować jako pierwsze i uprzednie wobec wszystkiego, co człowiek może osiągnąć lub posiadać. Zatem życie partycypuje w jego osobowej godności. Stanowi ono dla człowieka wartość nadrzędną i niepogwałcalną. W kontekście poruszanego problemu istotne znaczenie posiada pojmowanie samego cierpienia. Chrześcijaństwo każe traktować cierpienie jako narzędzie duchowego wzrostu i środek kształtowania osobowej dojrzałości. Jedynie odnosząc cierpienie do zbawczej ofiary Chrystusa można nadać mu głęboki sens i odnaleźć pokrzepienie.

Prymasi interreksi

Streszczenie:

Już w okresie panowania Jagiellonów powstała praktyka, że w czasie bezkrólewia funkcję interreksów pełnili na ogół prymasi. Natomiast regulacje prawne wykształciły się dopiero po wygaśnięciu dynastii (1572). Pierwszy sejm konwokacyjny (6-28 I 1573) powołał na urząd interreksa prymasa Jakuba Uchańskiego, natomiast protestanci chcieli powierzyć ten urząd marszałkowi koronnemu, Prymasi byli naturalnymi kandydatami na interreksów z racji piastowania najwyższej godności kościelnej w kraju, a wywodzenie się ze średniej szlachty i brak potomstwa gwarantowały większą bezstronność w rozgrywkach o koronę polską. Właśnie w okresie bezkrólewia prymasi posiadali najwyższe uprawnienia państwowe. Autor artykułu omawia prawa i obowiązki interreksów w świetle uchwał sejmowych oraz charakteryzuje ich rolę w czasie 11 bezkrólewia. Urząd interreksa piastowali prymasi: Jakub Uchański (dwukrotnie), Stanisław Karnkowski, Jan Wężyk, Maciej Łubieński, Mikołaj Prażmowski, Kazimierz Florian Czartoryski, Andrzej Olszowski, kard. Michał Radziejowski, Teodor Andrzej Potocki, Władysław Łubieński.

Obrzańska Matka Boża Pocieszenia

Streszczenie:

Artykuł w integralny i teologicznie pogłębiony sposób omawia obraz Matki Bożej Pocieszenia, jaki znajduje się w kościele św. Jakuba Apostoła w Obrze (archidiecezja poznańska), a także kult, jakim jest otoczony tenże maryjny wizerunek. Pierwszy paragraf posiada charakter wprowadzający, gdyż zawiera ogólne refleksje na temat kultu Matki Pocieszenia. Tworzą one podstawę, niezbędny historyczny i teologiczny kontekst, dla poprawnej interpretacji dziejów, form i specyfiki maryjnego kultu w Obrze. Drugi paragraf koncentruje się na opisie ikonografii ołtarza i obrazu, oraz ich teologicznej symbolice. Trzeci paragraf, najobszerniejszy, ukazuje genezę i dzieje obrazu, a także rozwój kultu Obrzańskiej Matki Bożej Pocieszenia – wpraw w dobie cysterskiej (XVII-XIX wiek), a potem za czasów obłackich (1926-2011). Są przytoczone nadto teksty niektórych pieśni i modlitw, oraz informacje o pątnikach przybywających z pielgrzymkami do Obrzańskiej Pani.

Aleksandra CHYLEWSKA-TÖLLE

Studia Gnesnensia
Tom XXV (2011) 397–411

„Amicus mihi Plato, magis amica veritas”.

Pamięć i tożsamość w świetle wspomnień kanonika Alberta Steuera

Streszczenie:

Wydane w 2010 roku przez Markusa Krzoskę wspomnienia o poznańskim kanoniku katedralnym, Albercie Steuerze (1874-1967), rzucają światło na życie niemieckiej katolickiej wspólnoty w Poznaniu w pierwszej połowie XX wieku, potwierdzając tezę, że kulturowo i w większości wypadków również wyznaniowo podzieleni Polacy i Niemcy żyli przez wiele lat nie tylko obok siebie, ale i wspólnie. Niniejsze opracowanie, ma za zadanie przybliżyć świat wykreowany przez Alberta Steuera w jego wspomnieniach regionu nad Wartą w latach 1883-1950. Podjęta zostanie nade wszystko próba odpowiedzi na pytanie, jakie okoliczności – w konkretnej sytuacji historyczno-społecznej – sprzyjały, a jakie przeciwstawiły się Albertowi Steuerowi, na jakim tle formowały się jego poglądy na świat, na ludzi oraz w jaki sposób odzwierciedlało się to w jego życiu. Wspomnienia kanonika Steuera stanowią integralny fragment historii Poznania. Jego udział nie sposób pominąć w poszukiwaniu najbardziej zbliżonego do prawdy obrazu miasta nad Wartą. Publikacja jest kolejnym przyczynkiem do rozważań nad rolą świadomości regionalnej oraz historyczno-narodowej katolików niemieckich w regionie poznańskim. Jest to niewątpliwie dokument osobisty, pozwalający lepiej poznać świat niemieckich obywateli Poznania, ich egzystencji, sporów, ich wielkości i małości.

Kanoniczno-duszpasterskie przygotowanie do zawarcia małżeństwa w świetle przemówienia Benedykta XVI do Roty Rzymskiej z 22 stycznia 2011 roku

Streszczenie

W dorocznym przemówieniu do Roty Rzymskiej Benedykt XVI podjął niezwykle ważne i aktualne zagadnienie odpowiedniego przygotowania do zawarcia małżeństwa. Papież zwraca uwagę, że istnieje co prawda świadomość, że należy przeprowadzić pewne czynności o charakterze prawnym, to jednak szerzy się mentalność, i to zarówno u przygotowujących się do małżeństwa, jak i wśród duszpasterzy, że jest to tylko formalność. Takie podejście do problemu może prowadzić do powstawania sytuacji zbyt łatwego dopuszczania do małżeństwa bez odpowiedniego przygotowania, a następnie nieraz równie łatwego stwierdzania nieważności w przypadku kryzysu. Papież przestrzega zarazem przed generalizowaniem niedopuszczania do małżeństwa w przekonaniu, jakoby dziś ludzie na ogół pozornie mieli zamiar jego zawarcia i wzywa do podejmowania skutecznych działań prawoduszpasterskie, aby zapobiec małżeństwom zawierany nieważnie.

Justyna SPRUTTA

Studia Gnesnensia
Tom XXV (2011) 425–433

Michał Anioł Buonarroti o sztuce, pięknie i religijności

Streszczenie:

Michał Anioł nie napisał oddzielnego traktatu o sztuce, pięknie czy o znaczeniu religii w jego życiu. Jego poglądy dotyczące tych kwestii można odnaleźć np. w jego listach, sonetach lub w biografii autorstwa Condiviego i Vasariego.

W sztuce, pięknie i religijności Michała Anioła kryją się dwa fundamentalne dla niego pojęcia: *divinità* i *terribilità*, oznaczające boską potęgę, piękno, odczucie samotności i grozy istnienia oraz rozdarcie, czyli dramatyczne napięcie między duchem i materią.

Pisząc o sztuce i naturze Michał Anioł akcentuje rolę piękna w obu, podkreślając, że oprócz naśladownictwa natury w sztuce najważniejsze jest oparcie twórczości na idei obecnej w umyśle artysty.

Ukazując swoją religijność, Michał Anioł prezentuje naszym oczom tragiczny dramat człowieka pragnącego dotrzeć do Boga, ale cierpiącego z powodu niezaspokojenia tego pragnienia oraz z powodu lęku przed grzechem mogącym przeszkadzać zbawieniu. Widzi także błąd w swojej fascynacji sztuką i pięknem ludzkiego ciała, oskarżając ją w momencie duchowego kryzysu o odwodzenie go od Boga, którego gdzie indziej porównuje do artysty, i to do artysty najdoskonalszego.